

ศึกษาวิเคราะห์ผลของกรรมในโลณผลสูตร

An Analytical Study The Result Of Karma In Lonaphala Sutta

¹พระจักรพล จนทโส, พระครูสิริรัตนบัณฑิต,

¹Phra Jakphol Chanddhaso, Phrakru Siriratanbundit,

¹คณะพุทธศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

¹Faculty of Buddhism, Mahachulalongkornrajavidyalaya University, Thailand.

Corresponding Author's Email: jpitichuchee@gmail.com

บทคัดย่อ

งานวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ (1) ศึกษาโครงสร้างและสาระสำคัญของโลณผลสูตร (2) ศึกษาผลของกรรมในพระไตรปิฎก และ (3) วิเคราะห์ผลของกรรมในโลณผลสูตร ผลการวิจัยพบว่า โลณผลสูตรจัดอยู่ในพระสุตตันตปิฎก อังคุตตรนิกาย ติกนิบาต ทุตติยปณาสก์ เนื้อหาเกี่ยวกับบุคคล 2 ประเภท คือ ผู้ไม่เจริญกาย ศีล จิต ปัญญา มีคุณน้อย อรรถาพน้อย มักได้รับทุกข์จากผลกรรม แม้บาปเล็กน้อยก็อาจนำไปสู่นรก และผู้เจริญกาย ศีล จิต ปัญญา มีคุณมาก อรรถาพใหญ่ แม้บาปเล็กน้อย ผลบาปมีเฉพาะในปัจจุบัน ไม่ส่งผลในภพหน้า กรรมในพระไตรปิฎกแบ่งเป็น กรรมดำ กรรมขาว กรรมทั้งดำทั้งขาว และกรรมไม่ดำไม่ขาว ให้ผลแตกต่างกันตามเจตนา กรรมวิภังค์แบ่งเป็น 3 ประเภท ได้แก่ กรรมให้ผลในปัจจุบัน กรรมให้ผลในชาติหน้า และกรรมให้ผลในภพต่อไป ความเพียรเจริญสติปัฏฐาน 4 และปฏิบัติตามอริยมรรค 8 ส่งผลให้บรรลุดุจรรวมสูงขึ้น การประพฤติพรหมจรรย์ด้วย อธิศีลสิกขา อธิจิตตสิกขา และอธิปัญญาสิกขา

ผลวิเคราะห์โลณผลสูตร พบว่า ผู้ไม่เจริญสติปัฏฐาน 4 มักได้รับผลกรรมรุนแรง แม้บาปเล็กน้อย หากฝึกเจริญสติปัฏฐาน 4 ย่อมเปลี่ยนเป็นกัลยาณบุรุษ และก้าวสู่ระดับอริยบุคคล ได้แก่ โสดาบัน สกทาคามี อนาคามี และอรหนต์ โดยการเจริญอธิศีลสิกขาช่วยบรรลุโสดาปัตติมรรค กำจัดสังโยชน์ 3 อย่าง อธิจิตตสิกขาช่วยบรรลุนาคามีมรรค กำจัดสังโยชน์ 2 อย่าง และอธิปัญญาสิกขาช่วยบรรลอรหัตตมรรค

คำสำคัญ : กรรม, โลณผลสูตร, สติปัฏฐาน 4

Abstract

This research aims to (1) study the structure and key content of the Lona Phala Sutta, (2) examine the results of Kamma in the Tipitaka, and (3) analyze the effects of Kamma in the Lona Phala Sutta. The findings reveal that the Lona Phala Sutta is part of the Sutta Patoka, Anguttara Nikaya, Tikhaniibat, Second Book (Tutiya Pannasaka). It describes two types of persons: those who do not cultivate kaya (body), sila (morality), citta (mind), and panna (wisdom), having little merit and low capacity (atthapada), often suffering from the results of kamma, where even minor bad deeds can lead to niraya (hell); and those who cultivate kaya, sila, citta, and panna, having great merit and high capacity, whose minor bad deeds produce only present-life results without affecting future lives.

Kamma in the Tipitaka is divided into kamma kamma (black kamma), kamma sukamma (white kamma), mixed kamma (both black and white), and neutral kamma (neither black nor white), with different results depending on intention (cetana). The cycle of kamma divides into three types: those yielding results in the present life (ditthadhamma-vedaniya kamma), those yielding results in the next life (uppadana-vedaniya kamma), and those yielding results in subsequent lives (apparapariya-vedaniya kamma).

Persistence in practicing the Four Foundations of Mindfulness (Satipatthana): kayanupassana, vedananupassana, cittanupassana, and dhammanupassana, and following the Noble Eightfold Path (Ariya Atthangika Magga) leads to higher spiritual attainment. Practicing the Brahmachariya through higher moral conduct (adhisila), higher mental development (adhicitta), and higher wisdom (adhipanna) brings merit as noble persons (ariya-puggala).

Analysis of the Lona Phala Sutta shows that those who neglect the Satipatthana often suffer severe karmic results, even from minor bad deeds. However, training in mindfulness can transform them into virtuous persons (kalyana-puthujjana) and progress to noble stages such as sotapanna, sakadagami, anagami, and arahant. Practicing adhisila helps achieve the sotapatti-magga by eradicating three fetters (samyojana); adhicitta helps achieve the sakadagami-magga by eradicating two fetters; and adhipanna helps achieve the arahatta-magga.

Keywords: Kamma, Lona Phala Sutta, Satipatthana

บทนำ

หลักธรรมคำสอนพระพุทธศาสนาเถรวาท มีความสัมพันธ์ต่อการดำเนินชีวิตของชาวพุทธ ผูกพันกับความเชื่อเรื่องหลักกรรมทางพระพุทธศาสนาและผลของกรรม กระบวนการให้ผลก่อกำเนิดกรรมจะส่งผลการให้วิบากผลของกรรม ด้วยสาเหตุปัจจัยสิ่งใดให้ได้อย่างเป็นเหตุเป็นผล ที่มีพลังอำนาจจากการให้ผลของกรรม หากกรรมนั้นสามารถให้ผลของกรรมจริง กรรมนั้นจะให้ผลแตกต่างหรือเหมือนกันอย่างไร ด้วยความเห็นห่างจากหลักธรรมคำสอนโดยมิได้ใส่ใจในการศึกษาหลักธรรมคำสอนของพระผู้มีพระภาคเจ้า ทรงสั่งสอนให้ยึดมั่นในพระรัตนตรัย เพื่อให้เป็นที่พึ่งในการแก้ไขปัญหาคใจและความทุกข์ ซึ่งนำไปสู่หนทางแห่งความหลุดพ้นจากการเวียนว่ายตายเกิดตามกฎแห่งไตรลักษณ์ ในทางพระพุทธศาสนา คำว่า กรรม แปลว่า การกระทำ เรียกว่า เจตนา เป็นความมุ่งหมาย จงใจ ตั้งใจ เป็นองค์ประกอบในการกระทำไม่ว่าจะแสดงออกมาทางกายกรรม วจีกรรม มโนกรรม ตามทัศนะของครูมัชฌิโมคคัลล กกรรม 5 หมายถึง ตา หู จมูก ลิ้น และกาย กรรม 3 หมายถึง กายกรรม วจีกรรม และมโนกรรม กรรม 1 หมายถึง กายกรรมและวจีกรรมรวมกัน กรรมกึ่ง หมายถึง มโนกรรม หมายถึง เจตนาโดยมีความตั้งใจ จงใจที่กระทำ บ่งชี้จะเป็นการกระทำกรรมดีหรือกรรมชั่ว การกระทำนั้นมีเจตนากระทำกรรมดี ผลที่ได้รับย่อมเป็นผลดี หากแต่ว่ามีเจตนาในการกระทำกรรมชั่ว ผลที่ได้รับย่อมเป็นผลชั่ว ความสำเร็จ

จากการกระทำที่ได้รับไม่ว่าจะผลดีหรือผลชั่ว เรียกว่า ผลของกรรม (Phra Dhammakittiwong (Thongdee Suratecho), 2005) ด้วยความเปลี่ยนแปลงวิถีชีวิตของชาวไทยพุทธในสังคมยุคปัจจุบันนี้ มีความเจริญก้าวหน้าทางเทคโนโลยี วัฒนธรรม ขนบธรรมเนียมประเพณี คล้อยตามกระแสสังคมในโลกตะวันตก ประกอบกับความเชื่อที่ว่า ทำดีได้ดี ทำชั่วได้ชั่ว เป็นเหตุปัจจัยทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมของมนุษย์ โดยมีได้มีการพิจารณาปัญหาไตร่ตรองความซับซ้อน ยังผลให้ขาดหลักศีลธรรม อีกหนึ่งสำนวนที่สังคมชาวไทยมักจะนำมากล่าวถึงว่า “ทำดีได้ดีมีที่ไหน ทำชั่วได้ดีมีถมไป” เป็นการแสดงความคิดเห็นถึงความเชื่อเรื่องกรรม เกิดความเข้าใจเรื่องกรรม ผิดเพี้ยนจนคลาดเคลื่อนไปจากความเป็นจริง ส่งผลให้ไม่เชื่อกฎแห่งกรรม ผลของกรรมมีพลังอำนาจสัมพันธ์กับหลักกรรม ส่งผลไปสู่ภพภูมิในสังสารวัฏ จึงเป็นปัจจัยที่ส่งผลกระทบต่อความเชื่อ เกิดความคลาดเคลื่อนไป ไม่เชื่อมั่นถึงความจริงในผลของกรรมจากอดีตชาติ ที่ได้กระทำความดีย่อมได้รับความสุข กระทำความชั่วย่อมได้รับความทุกข์ ในหลักธรรมคำสอนพระพุทธศาสนา ด้วยหลักธรรมคำสอนขององค์พระผู้มีพระภาคเจ้า ทรงใช้พุทธวิธีการสอนแบบอุปมา-อุปไมย ยกเรื่องราวสิ่งต่าง ๆ เปรียบเทียบ แสดงให้เห็นหลักการและเหตุผลตามความเป็นจริง ทำให้ง่ายต่อการทำความเข้าใจอย่างธรรมชาติตามกฎแห่งกรรม พระโพธิสัตว์เป็นอาจารย์ที่ศาปโมกข์ กล่าวสอนพรหมทัตตกุมารว่า “คนทำกรรมใดไว้ ย่อมเห็นกรรมนั้นในตน คนทำกรรมดีย่อมได้รับผลดี คนทำกรรมชั่วย่อมได้รับผลชั่ว คนหว่านพืชเช่นใด ย่อมได้รับผลเช่นนั้น”

บุคคลถือกำเนิดในชาติตระกูลที่ฐานะยากจนข้นแค้น มีความทุกข์กาย ทุกข์ใจในการดำรงวิถีชีวิต บางบุคคลถือกำเนิดในชาติตระกูลที่มีฐานะร่ำรวยมั่งคั่ง มีความสุขในการดำรงชีวิต เป็นเพราะกรรมบันดาลหรือกรรมลิขิตในอดีตภพชาติ ที่ทำแต่ความดี เป็นเหตุถือกำเนิดในฐานะร่ำรวย ส่วนผู้ที่ทำแต่ความชั่ว กรรมลิขิตในอดีตภพชาติ ให้ฐานะยากจนข้นแค้น ทำกรรมอันใดไว้ จักได้รับผลของกรรมที่ได้กระทำไว้จากอดีตชาตินั้น ดังเช่นในพระสูตร “โลณผลสูตร” พระผู้มีพระภาคเจ้าทรงอุปมาอุปไมย เปรียบผลกรรมกับก้อนเกลือ (Mahachulalongkornrajavidyalaya University, 1996)

หลักธรรมคำสอนพระพุทธศาสนาของพระผู้มีพระภาคเจ้า ทรงสั่งสอนความเชื่อเรื่องผลของกรรม มิได้สอนให้เชื่อหลงมกมาย ควรพิจารณาองแยกแยะการใช้เหตุผล ความถูกต้องความผิดในการตัดสินใจที่ดี และหลีกเลี่ยงสิ่งที่ไม่ดีเป็นส่วน ๆ อย่าเชื่อก่อนที่จะได้รับการศึกษาหลักกรรมทางพระพุทธศาสนา ให้เกิดความเข้าใจถึงเหตุและปัจจัยอันที่จะส่งผลของกรรม เพื่อพัฒนาชีวิตและมีความสุข อันเป็นคุณหรือเป็นโทษ ไปสู่หนทางความเจริญแห่งนรก สวรรค์ นิพพาน ที่เป็นเหตุเป็นโทษ หนทางแห่งความเสื่อม ที่กีดกันขวางทางตามหลักธรรมคำสอนของพระพุทธศาสนา อันเป็นศาสนาแห่งปัญญา ศาสนาพุทธสอนว่า กรรมเป็นเรื่องสำคัญ แต่ไม่ใช่เรื่องไสยศาสตร์ บุคคลควรพิจารณากรรมเป็นส่วน ๆ แล้วแยกพิจารณาตามผล ตามเหตุและปัจจัยที่นำไปสู่สุข ทุกข์ และหลุดพ้นในสัมปรายภพ

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาโครงสร้างและสาระสำคัญในโลณผลสูตร
2. เพื่อศึกษาผลของกรรมในพระไตรปิฎก
3. เพื่อศึกษาวิเคราะห์ผลของกรรมในโลณผลสูตร

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยในครั้งนี้ เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) แบบวิธีการวิจัยเชิงเอกสาร (Documentary Research Method) โดยดำเนินการตามลำดับขั้นตอน ดังนี้

1. ศึกษาเอกสารชั้นปฐมภูมิ (Primary Source) โดยผู้วิจัยค้นคว้าและรวบรวมข้อมูลจากคัมภีร์พระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย พ.ศ. 2535 อรรถกถา ปกรณ์วิเสส และคัมภีร์อื่น ๆ ที่เกี่ยวข้อง
2. ศึกษาเอกสารชั้นทุติยภูมิ (Secondary Source) โดยรวบรวมข้อมูลจากหนังสือ รายงานวิจัย วิทยานิพนธ์ สารนิพนธ์ บทความวิจัย บทความวิชาการ และแหล่งข้อมูลออนไลน์อื่น ๆ ที่เกี่ยวข้อง
3. วิเคราะห์และสังเคราะห์ข้อมูล พร้อมทั้งเรียบเรียงเนื้อหาตามโครงสร้างสารบัญที่กำหนดไว้
4. สรุปผลการวิเคราะห์ข้อมูลอย่างเป็นระบบ
5. นำเสนอผลการวิจัยต่อผู้ทรงคุณวุฒิเพื่อตรวจสอบและกลั่นกรองความถูกต้อง หากได้รับข้อเสนอแนะจะนำมาปรับปรุงแก้ไขงานวิจัยให้สมบูรณ์ ก่อนเผยแพร่สู่สาธารณะเพื่อการนำไปใช้ประโยชน์ต่อไป

ผลการวิจัย

1. ผลการศึกษาโครงสร้างและสาระสำคัญในโลณผลสูตร ผลการวิจัยพบว่า โครงสร้างของโลณผลสูตร จัดอยู่ในพระสูตรตันตปิฎก คัมภีร์อังคตตรนิกาย เล่มที่ 20 ติกนิบาต ทุติยปณาสก โลณผลวรรค จำนวน 11 สูตร ซึ่ง “โลณผลสูตร” เป็นพระสูตรที่ 9

สาระสำคัญในโลณผลสูตร

เนื้อหากล่าวถึงเรื่องบุคคล 2 กลุ่ม เมื่อกระทำความผิดต้องเสวยผลไว้อย่างใด ๆ เขาต้องเสวยผลของกรรมนั้นอย่างน้อย ๆ คือ กลุ่มที่ 1 บุคคลบางคนในโลกนี้ไม่เจริญกาย ไม่เจริญศีล ไม่เจริญจิต ไม่เจริญปัญญา มีคุณน้อย มีอรรถาพน้อย มักอยู่เป็นทุกข์เพราะผลกรรมเล็กน้อย บุคคลเช่นนี้ทำบาปกรรมแม้เพียงเล็กน้อย บาปกรรมนั้นก็พาเขาไปสู่สุคติได้ โดยอุปมาบุคคลกลุ่มนี้เป็น 3 ลักษณะ ได้แก่ 1) เปรียบเหมือนบุคคลใส่ก้อนเกลือ (โลณ) ลงในขันน้ำใบน้อย เพราะในขันน้ำมีน้ำนิดหน่อย น้ำนั้นจึงเค็ม ดื่มน้ำไม่ได้ แสดงถึงกรรมนั้นมีผลที่ต้องเสวย ย่อมต้องเสวยผลของกรรมนั้นตามความเป็นจริง 2) เปรียบเหมือนบุคคลถูกจองจำด้วยทรัพย์กึ่งหาปณะบ้าง ถูกจองจำด้วยหนึ่งหาปณะบ้าง และถูกจองจำด้วยร้อยหาปณะบ้าง คือ บุคคลผู้ขัดสน มีสมบัติน้อย มีโภคะน้อย แสดงว่าบุคคลนี้มักอยู่เป็นทุกข์เพราะผลกรรมเล็กน้อย บุคคลเช่นนี้ทำบาปกรรมแม้เพียงเล็กน้อย บาปกรรมนั้นก็พาเขาไปสู่สุคติได้ และ 3) เปรียบเหมือนเจ้าของแกะ หรือคนฆ่าแกะ บางคนในโลกนี้ สามารถที่จะฆ่า จองจำ เฆมา หรือทำตามทีตนปรารถนากับคนที่มาลักแกะของตน คือ บุคคลผู้ขัดสน มีสมบัติน้อย มีโภคะน้อย แสดงว่า บุคคลนี้มักอยู่เป็นทุกข์เพราะผลกรรมเล็กน้อย บุคคลเช่นนี้ทำบาปกรรมแม้เพียงเล็กน้อย บาปกรรมนั้นก็พาเขาไปสู่สุคติได้ และ กลุ่มที่ 2 บุคคลบางคนในโลกนี้ เจริญกาย เจริญศีล เจริญจิต เจริญปัญญา มีคุณมาก มีอรรถาพใหญ่ เป็นอปปมาณวิhari (พระชีนาสพ) บุคคลเช่นนี้ทำบาปกรรมเพียงเล็กน้อย บาปกรรมนั้นให้ผลในปัจจุบันเท่านั้น ไม่ให้ผลแม้แต่น้อยในอรรถาพที่ 2 ไม่จำเป็นต้องพูดถึงผลมาก โดยอุปมาบุคคลกลุ่มนี้เป็น 3 ลักษณะ ดังนี้

1) เปรียบเหมือนบุคคลใส่ก้อนเกลือ (โลณ) ลงในแม่น้ำคงคา (ชนน้ำใหญ่) เพราะแม่น้ำคงคานั้นมีห้วงน้ำใหญ่ น้ำนั้นจึงไม่เค็ม ต้มกินได้ แสดงถึงกรรมนั้นมีผลที่ต้องเสวย ย่อมต้องเสวยผลของกรรมนั้นตามความเป็นจริง การอยู่ประพาศพรหมจรรย์ย่อมมีได้ โอกาสที่จะทำที่สุดแห่งทุกข์โดยชอบย่อมปรากฏ

2) เปรียบเหมือนบุคคลไม่ถูกจองจำด้วยทรัพย์กึ่งหาบณะบ้าง ไม่ถูกจองจำด้วยหนึ่งหาบณะบ้าง และไม่ถูกจองจำด้วยร้อยหาบณะบ้าง คือ บุคคลผู้มั่งคั่ง มีทรัพย์มาก มีโศคะมาก แสดงว่า บุคคลเช่นนี้ทำบาปกรรมเพียงเล็กน้อย บาปกรรมนั้นให้ผลในปัจจุบันเท่านั้น ไม่ให้ผลแม้แต่น้อยในอภัพที่ 2 ไม่จำเป็นต้องพุดถึงผลมาก

3) เปรียบเหมือนเจ้าของแกะ หรือคนฆ่าแกะ บางคนในโลกนี้ ไม่สามารถที่จะฆ่า จองจำ เฆ หรือทำตามทีตนปรารถนากับคนที่มาลักแกะของตน คือ บุคคลผู้มั่งคั่ง มีทรัพย์มาก มีโศคะมาก เป็นพระราชชา หรือมหาอำมาตย์ของพระราชชา ซึ่งคนลักแกะสามารถที่จะประณมมือขอแกะ หรือทรัพย์ที่มีมูลค่าเท่ากับแกะแก่เขาด้วยเถิด แสดงว่า บุคคลเช่นนี้ทำบาปกรรมเพียงเล็กน้อย บาปกรรมนั้นให้ผลในปัจจุบันเท่านั้น ไม่ให้ผลแม้แต่น้อยในอภัพที่ 2 ไม่จำเป็นต้องพุดถึงผลมาก

2. ผลการศึกษาผลของกรรมในพระไตรปิฎก ผลการวิจัยพบว่า ผลของกรรมในพระไตรปิฎก กรรมในพระพุทธศาสนาเถรวาท หมายถึง การกระทำของบุคคลคนหนึ่งทีกระทำอย่างใดอย่างหนึ่ง สิ่งใดสิ่งหนึ่ง โดยมี “เจตนา” เข้าประกอบการกระทำนั้นทั้ง 3 ทาง ดังนี้ 1) การกระทำที่มีเจตนาเข้าประกอบทางกาย 2) การกระทำที่มีเจตนาเข้าประกอบทางวาจา และ 3) การกระทำที่มีเจตนาเข้าประกอบทางใจ ซึ่ง “กรรม” นี้ หมายถึง การกระทำที่มีเจตนาเข้าประกอบ ทั้งที่เป็นกุศลกรรม (กรรมทีกระทำในสิ่งทีดี เป็นกุศล เป็นบุญ) และอกุศลกรรม (กรรมทีกระทำในสิ่งทีไม่ดี เป็นอกุศล เป็นบาป) มีความจงใจทีจะกระทำในสิ่งนั้น ๆ หากแต่การกระทำนั้น “ไม่ได้มีเจตนา” เข้าประกอบ ในทางพระพุทธศาสนา “ไม่จัดว่าเป็นกรรมทีมีวิบากต้องเสวย” (ไม่มีผลของกรรม ไม่มีวิบาก) ส่วนวิบาก หมายถึง การให้ผลของกรรม ผลแห่งกรรมอันตนทำไว้แต่ปางก่อน ผลของกรรมโดยตรงอันเกิดจากกรรมดี กรรมชั่ว การให้ผลของกรรมทีประกอบด้วยเจตนาอันมีกิเลสร่วมด้วย เกิดขึ้นทางมโนกรรม (ทางใจ) หลังสิ้นสุดขวนวิถี 7 ขณะ กรรมทีบุคคลกระทำ ประกอบด้วย 1) กรรมดำ มีวิบากดำ หมายถึง กรรมทีเกิดจากทุจริต 3 คือ กายทุจริต วจีทุจริต มโนทุจริต อันเกิดจากอกุศลมูล คือ โลภะ โทสะ โมหะ ย่อมส่งผลให้เกิดในอบายภูมิ 2) กรรมขาว มีวิบากขาว หมายถึง กรรมทีเกิดจากสุจริต 3 คือ กายสุจริต วจีสุจริต มโนสุจริต อันเกิดจากกุศลมูล คือ อโลภะ อโทสะ อโมหะ ย่อมส่งผลให้เกิดในสวรรค์ 3) กรรมทั้งดำทั้งขาว มีวิบากทั้งดำและขาว หมายถึง กรรมทีเกิดจากทุจริต 3 คือ กายทุจริต วจีทุจริต หรือมโนทุจริต และกรรมทีเกิดจากสุจริต 3 คือ กายสุจริต วจีสุจริต หรือมโนสุจริต ปนกันผสมกันทั้ง 2 ย่อมส่งผลให้เกิดในอบายภูมิ และส่งผลให้เกิดในสวรรค์ โดยเสวยผลของกรรมทั้งสุขทั้งทุกข์ปะปนกัน ผสมกันในกาลนั้น และ 4) กรรมไม่ดำไม่ขาว มีวิบากไม่ดำไม่ขาว เป็นไปเพื่อความสิ้นกรรม หมายถึง กรรมทีเกิดจากกุศลมูล คือ อโลภะ อโทสะ หรืออโมหะ โดยมีเจตนาเป็นไปเพื่อการละกรรม 3 ประเภทข้างต้น ไม่ให้เกิดวิบากใด ๆ ทั้งวิบากดำ วิบากขาว แต่เพื่อความเป็นไปแห่งการสิ้นกรรม ทำให้หมดกรรม กรรมทีทำแล้ว ไม่ให้เกิดมีกรรมใด ๆ ขึ้นอีก ด้วยการปฏิบัติตามหลักพุทธศาสนาทีจะนำไปสู่การสิ้นกรรม คือ มรรคมีองค์ 8

กรรมและผลของกรรมในกรรมวิภูฏ์ อันเกิดจากอดีตกรรม ให้วาระได้ผลในปัจจุบัน และปัจจุบันกรรม ให้วาระได้ผลในอนาคต ได้แก่

1) ทัฏฐธัมมเวทนิยกรรรม เป็นกรรมที่ให้ผลในปัจจุบันภพเท่านั้น ไม่ข้ามภพข้ามชาติไป กล่าวได้ว่า บุคคลกระทำกุศลกรรม ผลที่ได้รับจากทัฏฐธัมมเวทนิยกรรรมในปัจจุบันภพ จะได้รับเกียรติ ได้รับคำสรรเสริญ ได้รับยศอำนาจ คำขายดี มีคนชอบพอรักใคร่ เหล่านี้เป็นต้น ส่วนบุคคลกระทำกุศลกรรม ผลที่ได้รับจากทัฏฐธัมมเวทนิยกรรรมในปัจจุบันภพ จะได้รับโทษ ถูกติเตียน คำขายขาดทุน มีคนเกลียด เหล่านี้เป็นต้น

2) อุปปัชชเวทนิยกรรรม เป็นกรรมที่บุคคลพึงได้รับในภพที่ 2 หรือกล่าวได้ว่า การงานต่าง ๆ ที่เกี่ยวกับ กาย วาจา ใจ ของสัตว์ทั้งหลายที่กำลังทำอยู่นั้น จะสำเร็จลงได้โดยอาศัยเจตนาในขวนจิตดวงที่ 7 นั้นเอง ซึ่งขวนจิตดวงที่ 1 ถึงดวงที่ 6 ไม่สามารถทำกรรมนั้นให้สำเร็จได้ ฉะนั้น เจตนาที่อยู่ในขวนจิตดวงที่ 7 สามารถให้กิจนั้นสำเร็จได้ จึงเป็นอรรถสาธิตเจตนา (ทำเจตนาให้สำเร็จ) หรือสันนิษฐานูปการเจตนา เป็นเหตุในการตัดสินใจตัดสินคดีขาดนั้น

3) อปรปริยายเวทนิยกรรรม เป็นกรรมที่ให้ผลในภพต่อ ๆ ไป หมายถึง การกระทำด้วยขวนเจตนา 5 ดวง ที่เกิดขึ้นในระหว่างแห่งขวนะ 2 ดวง (ขวนเจตนาดวงที่ 1 และขวนเจตนาดวงที่ 7) จะได้วาระแห่งวิบากในอนาคต เมื่อได้โอกาสก็จะให้วิบากเมื่อนั้น ตราบเท่าที่ความเป็นไปแห่งสังสารวัฏยังมีอยู่

ความเพียรและผลของความเพียร

ในการเจริญกาย เจริญศีล เจริญจิต เจริญปัญญา คือ ความเพียรในการเจริญสติปัฏฐาน 4 ได้แก่ เจริญ กายานุปัสสนา เจริญเวทนานุปัสสนา เจริญจิตตานุปัสสนา เจริญธัมมานุปัสสนา ทำให้บุคคลที่มีการเจริญสติปัฏฐาน 4 แม้เพียง 1 วัน จนถึง 7 ปี ย่อมได้อานิสงส์แห่งธรรมนั้นพึงเสวยอรหัตตผลในปัจจุบัน ถ้ายังมีอุปาทานเหลืออยู่ก็จักเป็นอนาคามีผลบุคคล

ความเพียรในการประพัตติพรหมจรรย์

1) ด้วยการเจริญอภิสัสสิกขา ส่งผลให้เกิดความสดจากกิเลส เกิดความสามัคคีในหมู่สงฆ์
2) ด้วยการเจริญอภิจิตตสิกขา ส่งผลให้เกิดความสิ้นไปแห่งอุปกิเลส ความเกิดขึ้นแห่งอภิญญา ความเหมาะสมแห่งนิมิต

3) ด้วยการเจริญอภิปญญาสิกขา ส่งผลให้เกิดธรรมจักขุ ความสมบูรณ์ในธรรม ความประพัตติตั้งผ้า แคว้นกาสิ มีสีสวย เนื้อผ้านุ่มสัมผัส และมีราคาแพง

เมื่อพระสาวกในพระพุทธศาสนา ปฏิบัติตามคำสอนด้วยการประพัตติพรหมจรรย์ (ความประพัตติซึ่งธรรมอันประเสริฐ) แล้วผลที่ได้รับ คือ การเป็นอริยบุคคล บุคคลผู้ประเสริฐ 4 ประเภท ได้แก่ โสดาบัน สกทาคามี อนาคามี และอรหันต์

3. ผลการวิเคราะห์ผลของกรรมในโลณผลสูตร ผลการวิจัยพบว่า วิเคราะห์ผลของกรรมในโลณผลสูตร จากการวิเคราะห์ผลของกรรมที่ปรากฏในโลณผลสูตร สรุปได้ว่า

1) ก้อนเกลือบ่เปรียบตั้งก่อนกรรม

(1) กรรมดำเปรียบตั้งก้อนเกลือบ่ที่ไม่บริสุทธิ์ ไม่สะอาด มีสิ่งสกปรกเจือปนอยู่มากมาย การนำไปบริโภค ย่อมส่งผลเสียต่อร่างกาย เกิดความร้ายแรงได้

(2) กรรมขาวเปรียบตั้งก้อนเกลือบ่ที่ขาวสะอาด ปราศจากสิ่งสกปรกเจือปน แต่ไม่บริสุทธิ์ การนำไปบริโภคย่อมปลอดภัยต่อร่างกาย

(3) กรรมดำและกรรมขาวเปรียบตั้งก้อนเกลือบ่ที่ขาวสะอาด แต่ยังมีสิ่งสกปรกเจือปนอยู่บ้าง การนำไปบริโภคย่อมปลอดภัยต่อร่างกาย และอาจส่งผลเกิดความเจ็บป่วยต่อร่างกายในบางครั้งได้ด้วย

(4) กรรมไม่ดำและกรรมไม่ขาวเปรียบดั่งก้อนเกลือที่สะอาดและบริสุทธิ์ ไม่มีสิ่งสกปรกเจือปนเป็นชั้นแรก มีการป้องกันไม่ให้สิ่งสกปรกเข้ามาเจือปนได้เป็นชั้นที่สอง และจัดเก็บก้อนเกลือไว้ในสถานที่ที่ปลอดภัยเป็นชั้นที่สาม เมื่อนำมาบริโภค ทำให้เกิดประโยชน์ต่อร่างกายอย่างมาก

2) ความเค็มของน้ำเปรียบดั่งผลของกรรม

(1) ความเค็มของน้ำที่มีเกลืออยู่ในชั้นน้ำ ด้วยเหตุที่ปริมาณน้ำในชั้นน้ำมีน้อย ดื่มน้ำไม่ได้ ความเค็มของน้ำในชั้นน้ำ คือ ผลที่เกิดขึ้นจากการนำก้อนเกลือใส่ลงไป เปรียบดั่งบุคคลที่ไม่เจริญกาย ไม่เจริญศีล ไม่เจริญจิต ไม่เจริญปัญญา มีคุณน้อย มีอรรถาพจน์น้อย มักอยู่เป็นทุกข์เพราะผลกรรมเล็กน้อย บุคคลเช่นนี้ทำบาปกรรมแม้เพียงเล็กน้อย บาปกรรมนั้นก็พาเขาไปสู่นรกได้

(2) ความเค็มของน้ำที่มีเกลืออยู่ในแม่น้ำ ด้วยเหตุที่ปริมาณน้ำในแม่น้ำมีมาก เมื่อใส่เกลือลงไป น้ำนั้นย่อมไม่มีความเค็ม ดื่มน้ำได้ ความเค็มของน้ำในแม่น้ำ คือ ผลที่เกิดขึ้นจากการนำก้อนเกลือใส่ลงไป เปรียบดั่งบุคคลที่เจริญกาย เจริญศีล เจริญปัญญา มีคุณมาก มีอรรถาพจน์ใหญ่ เป็นอภิปมาณวิหารี (พระชินาสพ) บุคคลเช่นนี้ทำบาปกรรมเพียงเล็กน้อย บาปกรรมนั้นให้ผลในปัจจุบันเท่านั้น ไม่ให้ผลแม้แต่น้อยในอรรถาพจน์ที่ 2 ไม่จำเป็นต้องพูดถึงผลมาก

3) ภาษนะบรรจุน้ำเปรียบดั่งประเภทของบุคคล

(1) บุคคลชื่อว่า “ปฤชชน” ประเภท “อันธปฤชชน” เพราะเป็นผู้ที่ยังหนาแน่นด้วยกิเลส ไม่มีเจริญกาย ไม่เจริญศีล ไม่เจริญจิต ไม่เจริญปัญญา มีคุณน้อย มีอรรถาพจน์น้อย มักอยู่เป็นทุกข์เพราะผลกรรมเล็กน้อย บุคคลเช่นนี้ทำบาปกรรมแม้เพียงเล็กน้อย บาปกรรมนั้นก็พาเขาไปสู่นรกได้ เปรียบดั่งภาษนะชั้นน้ำใบน้อย ที่ทำให้น้ำมีความเค็มมาก ดื่มน้ำไม่ได้ เป็นโทษ

(2) บุคคลชื่อว่า “อริยบุคคล” คือ โสดาบันบุคคล สกทาคามิบุคคล อนาคามิบุคคล ซึ่งเป็นผู้บรรลุลุทธิอันประเสริฐ ผู้ประเสริฐ และอรหัตตบุคคล ซึ่งเป็นผู้พ้นจากกิเลสทั้งปวง พ้นจากอาสวะทั้งปวง พ้นจากทุกข์ พ้นจากสังสารวัฏฏ์ เปรียบดั่งภาษนะชั้นน้ำใต้มหาสมุทร (แม่น้ำ)

4) ความบริสุทธิ์ของน้ำเปรียบดั่งพรหมจรรย์ สิ่งสกปรกที่เจือปนมากับก้อนเกลือ เป็นเหตุแห่งความบริสุทธิ์ของน้ำ หรือกิเลสทั้งปวง สังโยชน 10 เป็นเหตุแห่งกรรม เมื่อเหตุดับ กรรมดับเป็นกรรมที่ให้ผล ย่อมไม่มีผลใด ๆ ที่ต้องเสวย บุคคลนั้นย่อมมีความบริสุทธิ์ กล่าวได้ว่า อริยบุคคลในพระพุทธศาสนา เป็นผู้ที่มีการถือบวช การถือพรต เว้นเมถุนธรรม ความสิ้นราคะ ความสิ้นโทสะ ความสิ้นโมหะ เป็นที่สุดของพรหมจรรย์ในพระพุทธศาสนา

5) ผลของความเพียรในการเจริญสติปัฏฐาน 4

(1) บุคคลที่ไม่ได้เจริญสติปัฏฐาน 4 คือ ไม่ได้เจริญกายานุปัสสนา ไม่ได้เจริญเวทนานุปัสสนา ไม่ได้เจริญจิตตานุปัสสนา และไม่ได้เจริญธัมมานุปัสสนา เป็นบุคคลที่มีคุณน้อย อรรถาพจน์น้อย มักอยู่เป็นทุกข์เพราะผลกรรมเล็กน้อย บุคคลเช่นนี้ทำบาปกรรมแม้เพียงเล็กน้อย บาปกรรมนั้นก็พาเขาไปสู่นรกได้

(2) บุคคลที่มีความเพียรในการเจริญสติปัฏฐาน 4 คือ ความเพียรในการเจริญกายานุปัสสนา ความเพียรในการเจริญเวทนานุปัสสนา ความเพียรในการเจริญจิตตานุปัสสนา และความเพียรในการเจริญธัมมานุปัสสนา ให้เห็นตามความเป็นจริงที่ปรากฏอยู่เฉพาะหน้า เพียงเพื่ออาศัยในการเจริญญาณ เจริญสติเท่านั้น ไม่เป็นที่ยึดอาศัยของตัณหาและทิฏฐิ และไม่ยึดมั่นถือมั่นสิ่งใด ๆ ในโลก บุคคลนั้นย่อมเห็นธรรม เป็นบุคคลที่มีคุณมาก มีอรรถาพจน์ใหญ่

เป็นอปปมาณวิhari (พระชินาสพ) บุคคลเช่นนี้ทำบาปกรรมเพียงเล็กน้อย บาปกรรมนั้นให้ผลในปัจจุบันเท่านั้น ไม่ให้ผลแม้แต่น้อยในอิตถภาพที่ 2 ไม่จำเป็นต้องพูดถึงผลมาก

6) ผลของการประพฤติพรหมจรรย์

(1) ทำให้บุคคลเปลี่ยนจาก “ปุถุชน” เป็น “อริยบุคคล” 4 ประเภท คือ โสตาบัน สกทาคามี อนาคามี อรหันต์

(2) การเจริญอภิสัสสิกขา ทำให้บรรลู่โสดาปัตติมรรค สามารถประหาณสังโยชน์เบื้องต่ำ 3 อย่าง คือ สักกายทิฏฐิ (ความเห็นผิดว่าเป็นตัวของตน) วิจิกิจฉา (ความสงสัยในพระรัตนตรัย ในเรื่องกรรม) และ ลัพพตป รามาส (การปฏิบัติผิด)

(3) การเจริญอภิจิตตสิกขา ทำให้บรรลู่อนาคามีมรรค สามารถประหาณสังโยชน์เบื้องต่ำ 2 อย่าง คือ กามราคะ (ความยินดี ติดใจในกาม) และปฏิฆะ (ความโกรธ ไม่พอใจ)

(4) การเจริญอภิปญญา ทำให้บรรลู่อรหัตตมรรค สามารถประหาณสังโยชน์เบื้องสูง 5 อย่าง คือ รูป ราคะ (พอใจในรูปฌาน) อรูปราคะ (พอใจในอรูปฌาน) มานะ (เย่อหยิ่ง ถือตน) อุทธัจจะ (ความฟุ้งซ่าน) และ อวิชชา (ความหลงผิด ไม่รู้ในความเป็นจริง)

ส่วนสกทาคามีมรรค เป็นการทำสังโยชน์ที่เหลืออีก 7 ให้เบาบางลง หลังจากโสดาปัตติมรรคประหาณ สังโยชน์เบื้องต่ำ 3 อย่างหมดสิ้นไปแล้ว

อภิปรายผลการวิจัย

จากการวิเคราะห์งานวิจัยหัวข้อ “ศึกษาวิเคราะห์ผลของกรรมที่ปรากฏในโลณผลสูตร” ผู้วิจัยพบ ประเด็นสำคัญในเนื้อหาซึ่งสามารถนำมาอภิปรายผลได้ ดังนี้

ประเด็นที่ 1 คุณสมบัติของบุคคล 2 ประเภท เนื้อหาในโลณผลสูตร พบว่า ได้แสดงการเปรียบเทียบ บุคคล 2 ประเภท ที่ทำให้ธรรมอันบุคคลสั่งสม ความเกื้อกูล หรือ “คุณ” แตกต่างกัน คือ บุคคลประเภทที่ 1 เป็น ผู้มีคุณน้อย มีอิตถภาพน้อย (ลักษณะความเป็นตัวตน) และบุคคลประเภทที่ 2 เป็นผู้มียุคคุณมาก มีอิตถภาพใหญ่ ทั้งนี้ อาจจะเป็นเพราะว่า บุคคลประเภทที่ 1 ได้แก่ บุคคลที่ไม่ได้เจริญสติปัฏฐาน 4 คือ ไม่ได้เจริญกายานุปัสสนา ไม่ได้ เจริญเวทนานุปัสสนา ไม่ได้เจริญจิตตานุปัสสนา และไม่ได้เจริญธัมมานุปัสสนา บุคคลเช่นนี้เป็นผู้ที่มีคุณน้อย อิตถภาพน้อย เปรียบเหมือนเมล็ดพืชที่แตกหัก เสียหาย ถูกลมและแดดกระทบ ไม่มีแก่นใน ย่อมไม่สามารถนำไป เพาะปลูก บุคคลเช่นนี้เรียกว่า “ปุถุชน” บุคคลประเภทที่ 2 ได้แก่ บุคคลที่เจริญสติปัฏฐาน 4 คือ มีการเจริญกายา นุปัสสนา เจริญเวทนานุปัสสนา เจริญจิตตานุปัสสนา และเจริญธัมมานุปัสสนา เห็นตามความเป็นจริงที่ปรากฏอยู่ เฉพาะหน้า เพียงเพื่ออาศัยในการเจริญญาณ เจริญสติเท่านั้น ไม่เป็นที่อาศัยของตัณหาและทิฏฐิ และไม่ยึดมั่นถือ มั่นสิ่งใด ๆ ในโลก บุคคลนั้นย่อมเห็นธรรม เป็นบุคคลที่มีคุณมาก มีอิตถภาพใหญ่ เป็นอปปมาณวิhari (พระชินาสพ) เปรียบเหมือนเมล็ดพืชที่ไม่แตกหัก ไม่เสียหาย ไม่ถูกลมและแดดกระทบ มีแก่นใน ถูกเก็บไว้อย่างดี ถูกหว่านลงบน พื้นดินที่เตรียมไว้ดี ในนาดี และฝนก็ตกดี เมล็ดพืชที่ฝนรดอย่างนั้น ย่อมถึงความเจริญงอกงาม ไพบูลย์ บุคคล เช่นนี้เรียกว่า “อริยบุคคล” ซึ่งสอดคล้องกับทัศนคติของ Phra Dhammakittiwong (Thongdee Suratecho), 2205) ที่แสดงว่า บุคคล 2 ประเภท ที่ทำให้ธรรมอันบุคคลสั่งสม ความเกื้อกูล หรือ “คุณ” แตกต่างกัน คือ บุคคล

ประเภทที่ 1 เป็นผู้มึคนน้อย มีอัทภาพน้อย (ลักษณะความเป็นตัวตน) และบุคคลประเภทที่ 2 เป็นผู้มึคนมาก มีอัทภาพใหญ่ อันเป็นผลมาจากการไม่เจริญสติปัฏฐาน 4 หรือการเจริญสติปัฏฐาน 4 นั้นเอง

ประเด็นที่ 2 ผลของกรรมอันเกิดจากเจตนา พบว่า กรรมอันเกิดจากเจตนาที่ก่อให้เกิด กายกรรม วจีกรรม และมโนกรรม ทั้งนี้ อาจจะเป็นเพราะว่า 1) เหตุเกิดแห่งกรรม คือ ผัสสะ (การกระทบ) ได้แก่ ตากระทบ รูป เกิดการเห็น หูกระทบเสียง เกิดการได้ยิน จมูกกระทบกลิ่น เกิดการได้กลิ่น ลิ้นกระทบรส เกิดการรู้รส กายกระทบสัมผัส เกิดการรู้สัมผัส ใจกระทบธรรมารมณ์ (ปรมาตธรรม) เกิดการรู้สิ่งต่าง ๆ 2) ความต่างกันแห่งกรรม คือ กรรมที่พึงเสวยในนรก กรรมที่พึงเสวยในกามะตวรรตวรรต กรรมที่พึงเสวยในแดนเปรต กรรมที่พึงเสวยในมนุษย์โลก กรรมที่พึงเสวยในเทวโลก 3) วิบากแห่งกรรม คือ กรรมที่พึงเสวยในปัจจุบัน (ทิฏฐเวทนียกรรม) การกระทำด้วยชวนจิตดวงที่ 1 กรรมที่พึงเสวยในอัทภาพถัดไป (อุปชฌนียกรรม) การกระทำด้วยชวนจิตดวงที่ 7 กรรมที่พึงเสวยในอัทภาพต่อ ๆ ไป (อปราปรียเวทนียกรรม) การกระทำด้วยชวนจิตดวงที่ 2 ถึงดวงที่ 6 4) ความดับแห่งกรรม คือ ผัสสะดับ กรรมจึงดับ และ 5) ข้อปฏิบัติให้ถึงความดับแห่งกรรม คือ อริยมรรคมีองค์ 8 มี (1) สัมมาทิฎฐิ (2) สัมมาสังกัปปะ (3) สัมมาวาจา (4) สัมมากัมมันตะ (5) สัมมาอาชีวะ (6) สัมมาวายามะ (7) สัมมาสติ และ (8) สัมมาสมาธิ ซึ่งสอดคล้องกับอัมมจักกัปปวัตตนสูตรของ *Thai Tipitaka* ที่แสดงมรรคมีองค์แปดว่า เป็นหนทางแห่งการปฏิบัติเพื่อการพ้นทุกข์โดยประการทั้งปวง

การกระทำของบุคคลทั้ง 2 ประเภท พบว่า มีผลแตกต่างกัน คือ บุคคลย่อมมีการกระทำที่แตกต่างกัน และผลของการกระทำก็แตกต่างกัน ทั้งนี้ อาจจะเป็นเพราะว่า บุคคลเป็นผู้มึคนน้อย อัทภาพน้อย เปรียบเหมือนคนจน มีเงินน้อยซื้ออาหารได้น้อย ไม่เพียงพอต่อการบริโภคเอง และเจือจานแก่ผู้อื่น ส่วนอริยบุคคลเป็นผู้มึคนมาก อัทภาพใหญ่ เปรียบเหมือนคนรวย มีเงินมากซื้ออาหารได้มาก เพียงพอต่อการบริโภคเอง และเจือจานแก่ผู้อื่นได้ด้วย บุคคลประเภทที่ 1 บุคคลชื่อว่า “บุคค” ประกอบด้วย “เจตนา” ในการกระทำความผิดจากกิเลสชักชวนด้วยการเห็นรูป ได้ยินเสียง ได้รับกลิ่น ได้รับรส ได้รู้สัมผัส ได้รู้สิ่งต่าง ๆ มากมาย ทำให้เกิดอารมณ์ที่เป็นทุกข์ทุกขเวทนา สุขเวทนา จากจุดเริ่มต้นนี้ ทำให้บุคคลนั้นกระทำความผิดเป็น กายกรรม 3 วจีกรรม 4 มโนกรรม 3 อันเป็นผลที่เกิดกับตนเอง หรืออาจเป็นผลกับผู้อื่น ถึงกับมีการเข่นฆ่ากัน เป็นต้น และผลของกรรมนี้เอง ทำให้บุคคลนั้นต้องเสวยผลของกรรมนั้น บุคคลเช่นนี้ มักอยู่เป็นทุกข์เพราะผลกรรมเล็กน้อย ทำบาปกรรมแม้เพียงเล็กน้อย บาปกรรมนั้นก็พาเขาไปสู่สุคติได้ และบุคคลประเภทที่ 2 บุคคลชื่อว่า “อริยบุคคล” ไม่ประกอบด้วย “เจตนา” ในการกระทำความผิดจากกิเลสชักชวนด้วยการเห็นรูป ได้ยินเสียง ได้รับกลิ่น ได้รับรส ได้รู้สัมผัส ได้รู้สิ่งต่าง ๆ มากมาย ที่ทำให้เกิดอารมณ์เป็นทุกข์ทุกขเวทนา สุขเวทนา มีการเจริญในรูป ในเสียง ในกลิ่น ในรส ในสัมผัส ที่เรียกว่า กามคุณ 5 ย่อมไม่กำหนด ไม่ขัดเคือง ไม่หลงในรูป ในเสียง ในกลิ่น ในรส ในสัมผัสที่มาปรากฏ จากจุดเริ่มต้นนี้ ทำให้บุคคลนั้นกระทำความผิดเป็น กายกรรม วจีกรรม มโนกรรม อันเป็นผลที่เกิดกับตนเอง และผลที่เกิดกับผู้อื่นเบาบางลง ลดน้อยลง ซึ่งเป็นคำสอนในพระพุทธศาสนา เป็นบทเริ่มต้นของการประพฤติพรหมจรรย์ บุคคลนั้นชื่อว่า “อริยบุคคล 3” คือ โสตาบัน สกาคามี และอนาคามี ส่วนอริยบุคคลที่เรียกว่า “อรหันต์” เป็นบุคคลที่พ้นจากกิเลสทั้งปวง เป็นผู้ประพฤติพรหมจรรย์ ประพฤติซึ่งธรรมอันประเสริฐตามคำสอนของพระพุทธศาสนา บุคคลเช่นนี้ทำบาปกรรมเพียงเล็กน้อย บาปกรรมนั้นให้ผลในปัจจุบันเท่านั้น ไม่ให้ผลแม้แต่น้อยในอัทภาพข้างหน้าต่อไป ซึ่งสอดคล้องกับอัมมจักกัปปวัตตนสูตรของ *Thai Tipitaka* ที่แสดงคุณสมบัติของพระอัญญาโกณฑัญญะว่า เป็นผู้รู้ คือสิ้นกิเลสแล้วและพ้นทุกข์แล้วไม่กลับมาเกิดเพื่อทุกข์อีกต่อไปโดยประการทั้งปวง

ข้อเสนอแนะ

จากผลการวิจัย ผู้วิจัยมีข้อเสนอแนะ ดังนี้

1) ข้อเสนอแนะในการนำผลวิจัยไปใช้

(1) ควรที่จะต้องส่งเสริมให้การสมาทานศีลสิกขาเป็นแนวทางในการดำเนินชีวิตประจำวันอย่างแท้จริง ไม่ใช่เพียงพิธีกรรมหรือกิจกรรมชั่วคราว

(2) ควรที่จะต้องเน้นย้ำให้การสมาทานศีลสิกขาเป็นเครื่องมือในการฝึกฝนตนเอง โดยเน้นการเจริญสัมมาวาจา และสัมมาอาชีวะ เพื่อพัฒนาตนเองด้านจริยธรรม

2) ข้อเสนอแนะสำหรับการวิจัยครั้งต่อไป

(1) ควรที่จะต้องศึกษาความแตกต่างระหว่างความเพียรที่มีผลและไร้ผลในพระไตรปิฎก เพื่อเป็นแนวทางดำเนินชีวิตที่ถูกต้องและไม่หลงทาง

(2) ควรที่จะต้องศึกษาวิธีสร้างสมดุลระหว่างการรักษาศีลกับหน้าที่การงาน เพื่อหาทางออกเมื่อเกิดความขัดแย้งระหว่างศีลธรรมและชีวิตจริง

บรรณานุกรม

- Mahachulalongkornrajavidyalaya University. (1996). *Thai Tipitaka: Mahachulalongkornrajavidyalaya Edition*. Bangkok: Mahachulalongkornrajavidyalaya University Press.
- Phra Dhammakittiwong (Thongdee Suratecho). (2005). *Dictionary for Buddhist Studies: Wat Terms Series*. Bangkok: Liang Chiang Press.